

Japetus Steenstrup,

hans Liv og Virksomhed.

Af

Chr. Lütken.

(Meddelt i Mødet den 24. September 1897).

Kort efter Steenstrups Død den 20de Juni modtog jeg fra Selskabets Præsident og dets Sekretær en Anmodning om at meddele i Selskabets første Efteraarsmøde en Fremstilling af vort afdøde, højt agtede Medlems Liv og videnskabelige Virksomhed, der kunde optages i vore «Oversigter». Der henvistes ikke alene til min Stilling som Formand i Selskabets naturvidenskabelige Klasse, men ogsaa til, at jeg som det zoologiske Museums mangeaarige Assistent og som Følge deraf Steenstrups naturlige Medarbejder i mange Anliggender, senere hans Kollega og Efterfølger, maatte have flere Muligheder end mange andre for at paatage mig dette Hverv, og jeg mente at skyldte baade Selskabet og min bortkaldte Ven og Lærer at forsøge paa at udføre det. Samtidig modtog jeg fra det engelske Tidsskrift «Natural Science» en lignende Anmodning. Denne Artikel ønskedes leveret med en kort Tidsfrist og skulde være trykt i Augustheftet, men er først bleven det i Septemberheftet. Den korte Frist medførte, at den saa at sige maatte blive en Improvisation, skrevet «currente calamo» baade hvad Form og Indhold angaar; til særlige Kildestudier var der ikke Tid, og skønt

vedkommende Redaktion var vel fornøjet med den, tør jeg ikke deraf slutte, at andre, der staa vore Forhold nærmere, ogsaa ville være det. Hvad jeg her skal levere, kan heller ikke blive andet end en kort, summarisk Gengivelse af min personlige Opfattelse af Steenstrups Liv og Virksomhed. Det burde vel være en dybere, kritisk videnskabelig Udredelse af vedkommende Videnskabers Standpunkt paa de Tider, da Steenstrup paa saa mange Punkter greb ind i deres Udvikling, og af de Resultater, som deraf affødt. Dertil har Tiden været mig for kort eller mine Kræfter for svage, optaget som jeg desuden har været af andre paahvilende Pligter og særligt af Ordningen og Fordelingen af Steenstrups videnskabelige Efterladenskab paa Museet. Den mere populære Fremstilling af Steenstrups Liv og Virksomhed, som jeg i 1869 efter Opfordring af vort Medlem, Prof. Holten, udarbejdede til «Foreningen Fremtidens Nyaarsgave», har været mig til Nytte ved denne Lejlighed, da den indeholder personlige Oplysninger, der vare mig meddelte af Steenstrup selv og som ikke paa anden Maade vilde været mig tilgængelige. Jeg skal blot tilføje, at enhver Drøftelse af afvigende Synsmaader, der maaske kunde falde andre naturlig, er holdt borte som faldende uden for, hvad jeg maatte betragte som mit naturlige Hverv.

Johannes Japetus Smith Steenstrup fødtes den 8de Marts 1813 i Vang i Thy, hvor hans Fader var Sognepræst, men hvorfra han senere flyttedes til Hillerslev. Om hans første Ungdom har jeg ikke andet at oplyse, end at han, efter et Aarstid at have nydt Undervisning i en privat Realskole i Thisted og senere frekventeret Aalborg Kathedralskole, blev i 1832 dimitteret fra denne til Universitetet. En alvorlig Sygdom havde forsinket hans Dimission, og han var ikke ude over Rekonvalescentstadiet, da han blev Student. Den daværende Examen philosophicum absolveredes imidlertid i rette Tid 1833; men derefter blev Steenstrup af økonomiske Hensyn nødt til at afbryde sit Universitetsliv i to Aar, som han tilbragte i Hjem-

met, blandt andet beskæftiget med at undervise sine yngre Brødre. Dette forhindrede ham imidlertid ikke i at drive de naturhistoriske Studier, som han havde begyndt i sin Skoletid, vistnok uden Hjælp fra Skolens Side, i hvis Undervisningsplan Naturhistorien ikke havde nogen Plads. Der var imidlertid blandt Skolens noget ældre Elever flere, som ivrigt anlagde naturhistoriske Samlinger, f. Ex. Steenstrups Frænde N. V. Jacobsen (senere Adjunkt ved Sorø Akademis Skole, Præst og Provst paa Samsø (Nordby)), N. C. N. Lassen (senere Adjunkt ved Real- og Kathedralskolen i Aarhus, siden ved Kathedralskolen i Roskilde) o. fl., i Selskab med hvilke Steenstrup, især om Søndagen, havde foretaget botaniske og entomologiske Ekspeditioner, medens han selv ved Siden deraf søgte Forsteninger i Egnens Kalkgruber o. s. v. Faderen var en ivrig Jæger, Sønnen fulgte ham deri. De Egne, hvori han færdedes, ere interessante geologiske Lokaliteter, forsteningsrige Kridt- og Limstensegne; der er udstrakte Mosedrag og Søer med godt Fiskeri og Jagt, og Nærheden af Limfjorden og Vesterhavet gav Anledning til at udvide Blikket og Erfaringen. Opmuntring og Vejledning til slige Studier fandt Steenstrup hos sin Morbroder Pastor Carstensen i Agerholm, som var en Elev af den noksom bekendte Naturhistorielærer Melchior paa Herlufsholm, og som af Steenstrup omtales som en begavet Naturforsker, der var vel bekendt med Egnens Flora og Insekter. Fremdeles hos Gartnerne J. og Chr. Beck i Aalborg og hos den fortræffelige Bestyrer af Realskolen sammesteds, A. Stephansen, senere Bestyrer af Holsteinsminde, en Mand, for hvem Steenstrup altid nærede dyb Veneration. Paa litterær videnskabelig Vejledning skortede det vistnok. Jeg har hørt ham omtale, at han havde Adgang til et Exemplar af Flora Danica, af O. F. Müllers «Prodromus zoologiæ Danicæ» og af Linnés «Systema naturæ», men jeg tror ikke, at den for Steenstrup tilgængelige Bogskat havde et synderligt større Omfang i denne Del af hans Liv.

Saaledes i det væsentlige henvist til sine egne Kræfter, til

Selvstudium og Selvbelæring, maatte Steenstrup væsentlig være en Autodidakt, en «selfmade man», da han i 1835 vendte tilbage til Universitetet, hvor hans Studenterliv var kort, men frugtbart. Hans Deltagelse i de Skridt, som førte til Oprettelsen af «Academicum» (senere forenet med «Studenterforeningen»), vil i sin Almindelighed være bekendt af andre Kilder, men har sin Interesse i denne Sammenhæng som Vidnesbyrd om Steenstrups Interesse for det aandelige Liv overhovedet. Sit Studieliv begyndte han som medicinsk Student. Dette Studium skulde ikke føre ham til en medicinsk Løbebane, men for hans Udvikling har det uden Tvivl haft stor Betydning, ogsaa ved den Berøring, det førte til med medicinske Studerende og Universitetslærere; jeg veed ikke, om jeg ser fejl i at tilskrive det den fine Sans for andres mentale og personlige Befindende, som jeg altid har beundret hos ham, og som i administrativ Henseende har sin Betydning for dens Besidder. Hans naturhistoriske Interesse bragte ham i intim Forbindelse med flere udmærkede Samtidige, særligt med Botanikeren Salomon Drejer, i hvis «Flora excursoria hafniensis» jeg har troet at finde Frugter ogsaa af Steenstrups Virksomhed som Botaniker, særligt i hvad angaar Dimorfien hos visse Plantegrupper, et Æmne, som Steenstrup ogsaa i min Tid fulgte med stor Opmærksomhed og Interesse; Botanikeren Fredrik Liebmann, senere hans Kollega ved Universitetet, og Zoologen Johannes Reinhardt (jun.), ligeledes senere hans Kollega. Ogsaa med Dr. Beck, Bestyreren af Kronprinsens (senere Kong Christian den 8des) saakaldte partikulære (væsentlig malakologiske) Kabinet traadte Steenstrup tidlig i Forbindelse, til en Tid, saa vidt jeg ved, som hans Stedfortræder. Af Universitetslærere, hvis Indvirkning maatte blive saa meget intensivere, som Steenstrup ved sin Udvikling og Modenhed var saa vel forberedt til at modtage den, maa jeg fremhæve Schouw, hvis bedste Forelæsninger efter Steenstrups Vidnesbyrd netop faldt i denne Periode, den ældre Reinhardt, hvis kærnefulde og geniale Forelæs-

ninger Steenstrup ofte fremhævede som særligt betydningsfulde for ham, og Forchhammer, til hvem Forholdet bestandig blev inderligere, efter at Steenstrup havde ledsaget ham paa en geognostisk Undersøgelsesrejse over det sydlige Sverig til Bornholm. Med saadanne «faderlig sindede Venner» er det ikke underligt, at den flinke Autodidakt i Naturhistorien snart fik Præget af en fuldt akademisk uddannet Naturforsker. Allerede 1837, efter kun to Aars Liv som akademisk Borger, fik han ogsaa Stempleet ved to af Universitetet og Videnskabernes Selskab prisbelønnede Arbejder, det ene «Om Forskellen mellem Fuglenes Træk og Fiskenes Vandringer», det andet «Om de Forhold, hvorunder Naaletræstammer findes i vore Tørvemoser». Den første af disse Afhandlinger eksisterer kun som Manuskript. At noget af dens Indhold er bleven bekendt, skyldes kun den Omstændighed, at jeg adskillige Aar efter fik Tilladelse til at benytte den ved Udarbejdelsen af vedkommende Afsnit af min zoologiske Lærebog «Dyreriget», og at dette atter blev benyttet i Palméns Skrift om Fuglenes Vandringer. Nu hører dette Æmne til dem, til hvis Løsning der fra mange Sider og Steder samles Bidrag, uden at Sagen kan siges at have gjort store eller ubetingede Fremskridt. Den anden Afhandling udkom 1842 i Videnskabernes Selskabs Skrifter under Titlen «Geognostisk-geologisk Undersøgelse af Skovmoserne Vidnesdam- og Lillemose i det nordlige Sjælland, ledsaget af sammenlignende Bemærkninger hentede fra Danmarks Skov-Kjær- og Lyngmoser i Almindelighed». Jeg skal tillade mig her at gentage mine tidligere Udtalelser i min Biografi af 1869. «Steenstrup træder os her imøde som den fuldt færdige, sin Opgave fuldkommen voxne Forsker og Videnskabsmand. Det var en Undersøgelse i en helt ny Retning, hvor Steenstrup saa godt som ingen Forløber eller Vejledning havde at støtte sig til, hvor han selv maatte skabe sig sin Undersøgelsesmethode, og hvor kun en ganske almindelig Formodning om, at de tidligere Vegetationsforhold vilde vise sig forskellige fra de nærværende, kunde lede

Undersøgelsens Gang. Men det var paa den anden Side et Studium, som maatte have en høj Grad af Tiltrækning for en Aand, der følte sig Opgaven voxen; thi han kunde vide, at i Tørvemoserne maatte der ligge en tro, om end ufuldstændig Beretning om Landets fysiske Historie fra den Tid af, da de begyndte at dannes, indtil deres Dannelse var afsluttet i det mindste, og denne Historie var det af stor videnskabelig Betydning at lære at kende, uagtet den selvfølgelig ikke kunde oplyse noget om Landets eller Jordens ældre Skabelseshistorie, førend vort Fædreland dukkede op af Havets Bølger. Undersøgelsen gav det Resultat, at vort Fødelands Skovvæxt flere Gange har skiftet Karakter; først var Landet dækket med Bævre-asp og derefter med Fyrreskove, senere med Egeskove af Vinteregen, og tilsidst med Elleskov i det mindste paa og omkring Moserne; Ege- og Elleskovens Afløsning af Bøgeskov tilhører derimod en senere Periode, som i det hele og store er yngre end Tørvemosernes Dannelsestid.» Jeg faar senere Lejlighed til at berøre, hvad Tørvemosen efter Steenstrups mangeaarige og senere Undersøgelser kan oplyse om det samtidige Dyrelivs Historie, men skal her kun bemærke, at Steenstrups udmærkede Arbejde ikke fik al den Betydning for Videnskaben i det store, som det burde have faaet, og som det vilde have faaet, hvis det havde været skrevet eller oversat paa et mere udbredt Sprog. Af Efterfølgere har det ikke fundet mange, bortset fra de seneste Tider, uagtet det fremdeles vil kunne tjene som Mønster for lignende Arbejder. Havde vi mange saadanne fra det hele Bælte af Jorden, hvor Tørvemoser findes, vilde vor Kundskab om det Tidsafsnit, hvorom det her drejer sig, være en anden, end den nu er. Men Erfaringen lærer da ogsaa, at disse Undersøgelser ingenlunde høre til de lette, og at kun faa besidde den fine Takt for Naturens Studium, den Skarpsindighed og alsidige Naturkundskab, som kan vejlede dem til at tyde den dunkle Skrift, hvormed «Tørvebogen» er skrevet.

Paavirket af de stadige Klager over, at man forsømt at

benytte Islands formentlige Mineralrigdomme, besluttede Regeringen (Rentekammeret) i 1839 at lade foretage en naturhistorisk-økonomisk Undersøgelse af dette Land. Hvervet blev overdraget Steenstrup i Forbindelse med cand. polyt. Schythe (senere Professor i Kemi i Chile og Guvernør i Puntas Arenas ved Magellanstrædet, hvor han fandt sin Død) og en Islænder Jónas Hallgrímsson, der, selv naturkyndig, havde det Hverv at bistaa Expeditionen paa dens Rejser. Disse kunde kun give et negativt Udbytte med Hensyn til de Forhaabninger, som næredes om de islandske Svovl- og Kuldannelsers Betydning i teknisk-økonomisk Henseende; at de gave et videnskabeligt Udbytte for vore botaniske, mineralogiske og zoologiske Samlinger, er en Selvfølge. At der ikke udkom en Rejseberetning fra Deltagernes Side, vil særligt beklages af dem, der lejlighedsvis have hørt Steenstrup fortælle om sine Rejseindtryk og Erfaringer om Landet og Folket, men de affødte i al Fald hos Steenstrup en aldrig affalmende Interesse for begge Dele, som hører med til at karakterisere Manden og hans Færd og mange Aar efter førte ham igen til Island og Færøerne som vor nuværende Konges Ledsager paa hans Rejse til disse Lande. Særligt interesserede Islands Vulkaner og vulkanske Dannelser Steenstrup paa denne hans islandske Rejse (1839—40); men hans og hans Rejsefælle Hallgrímssons Undersøgelse over de islandske Vulkaners Historie har ikke direkte set Lyset, om jeg end maa antage, at deres Optegnelser og Erfaringer gennem Meddelelser fra Steenstrup have været nyttige for senere Forskeres Virksomhed for at oplyse Islands og særlig dets Vulkaners Natur og Historie.

Endnu betydningsfuldere var Steenstrups Undersøgelse af den saakaldte «Surturbrand», et mærkeligt, paa Planteforsteninger rigt Brunkullag midt i Islands Trapfjæld. Jeg har kendt dette Arbejde allerede som Tilhører ved Steenstrups Forelæsninger i Sorø og undret mig over, at dette Værk, der ved sine Afbildninger og Beskrivelser af Sursturbrandens Planteforsteninger —

Tulipantræet (*Liriodendron*) og andre om en halv sydlig eller subtropisk Vegetation mindende Former ikke at forglemme — traadte i en saa skarp og lærerig Modsætning til Nutidens Forhold, ikke saa Lyset; hvad der hæmmede det, var dels, at Steenstrup kastedes ind i andre Sysler og Studier, dels Behandlingen af Surturbrandens Træstammer, hvis Undersøgelse efter de med slige Studier mest fortrolige sagkyndiges Udtalelser ikke vilde give det Udbytte, som man kunde haabet. Steenstrups Samlinger til dette Æmne — der nu befinde sig i vort geologiske Museum — hans Tegninger o. s. v. bleve senere overgivne til Fyto-Palæontologen Oswald Heer og benyttede i dennes «*Flora fossilis arctica*»; de ere for saa vidt blevne reddede og have faaet deres Betydning som et væsentligt Led i en Række Undersøgelser over beslægtede Forhold i Grønland og andetsteds; men det bør ikke glemmes, at Steenstrups Arbejde brød Banen for hele denne store Række Vidnesbyrd om vort Nordens tidligere Karakter i et vist Afsnit af Tertiærtiden. Det kan mærkes i al Fald som et Kuriosum, at nogle af Steenstrups Studier anstilledes paa et Sted, hvor den tidligere franske Expedition havde været lejret, uden at denne gunstige Lejlighed til at gøre en saa glimrende Iagttagelse var bleven paaagtet eller benyttet. — Endnu en mærkelig Iagttagelse af speciel zoologisk Natur er knyttet til Steenstrups islandske Rejse. Da det beskedne Skib, hvormed Rejsen gjordes, laa for Vindstille under Norges Kyst, havde Steenstrup Lejlighed til at fiske nogle smaa Krebsdyr, som han erkendte at være Larverne til Krabber (*Hyas araneus*) og Eremitkrebs (*Pagurus bernhardus*). Aldeles ubekendte vare slige Væsener ikke; de havde faaet deres Navne (*Zoea* og *Megalops*) og opfattedes, for saa vidt de kendtes, som selvstændige Former og indlemmedes som saadanne i de systematiske Værker; en lidet paaagtet Iagttagelse fra 1832 af en engelsk Naturforsker af en Krabbes Metamorfose havde dog allerede vist Vejen til den rette Forstaaelse. Steenstrup sendte sine Præparater og deres Beskrivelse til sin Ven og Lærer,

Reinhardt, der indrykkede en Beretning derom i vore Oversigter for 1840. Her i København bleve de sete af den tyske Zoolog Rathke, der havde anstillet beslægtede Iagttagelser under et Ophold ved Norges Kyst; Materialet blev ham overladt og benyttedes af ham i hans Afhandling om Krebsdyrenes Metamorfose. Men hvor nyt det hele Forhold dog var, ser man bedst af den Mistillid og Tvivl, hvormed Steenstrups Opdagelse blev modtaget af dem af hans Samtidige, der bedst skulde have kunnet værdsætte den. En Metamorfose hos højere Krebsdyr var endnu noget nyt, hvortil man ikke vilde fæste Lid. Nu eksisterer der en omfangsrig Litteratur over dette betydningsfulde Led af de lavere Dyrs Udviklingshistorie; men Steenstrups beskedne Bidrag er ikke glemt og bør ikke glemmes allermindst af hans nordiske Landsmænd, selv om der maaske er løbet Former med ind i Undersøgelsen, der ikke ganske ere, hvad de galdt for.

Kort efter Steenstrups Hjemkomst fra Island blev Lektoratet i Mineralogi og Botanik ved Sorø Akademi og Skole ledigt ved Bredsdorffs Død, og Steenstrup kom til at beklæde det fra 1841 til 1846. Han giftede sig nu med Ida Kaarsberg, Datteren af den Familie i Aalborg, hvor Steenstrup havde levet sine Skoleaar. Zoologien hørte ikke til hans Lærefag ved Akademiet, hvor dette Fag paa Grund af særegne Forhold var forenet med Undervisningen i Fysik, der meddeltes af Digteren Hauch, som iøvrigt, efter at have faaet Steenstrup til Kollega, ikke undlod at benytte denne gode Lejlighed til at opfriske og udvide sine zoologiske Kundskaber ved at søge Oplysninger hos sin nye Kollega, der iøvrigt ogsaa havde det Hverv at undervise i Zoologi i Skolen. Lektorerne ved Sorø Akademi havde nemlig i Reglen det dobbelte Hverv at foredrage deres Fag for de saakaldte Akademister eller Studenter, hvis Studietid var tre Semestre, efter at Examen Artium var absolveret, og at undervise i flere eller færre Timer i al Fald i de højere Klasser i den lærde Skole. Akademiets Liv var, saavidt jeg kender dets

Historie, stedse foruroliget af Reformplaner, i Steenstrups Tid særligt af den Plan at fritage Lektorerne for Skoletimerne og overdrage disse til Adjunkterne, der naturligt nok følte sig trykkede af, at det ikke var dem, der skulde gennemføre Undervisningen i deres Fag, indtil Maalet var naaet. Denne Reform blev blandt andet støttet af Steenstrup, som ikke følte sig tiltalt af sine Skoletimer, hvor Tidsaanden ikke var ham gunstig, optagen som Ungdommen var af de Studier af anden Art, som hidtil udelukkende havde udfyldt dens Tid. Hans naturlige Ønske maatte være, at hans Arbejdstid ikke skulde afbrydes af de mindre behagelige Skoletimer, men, bortset fra hvad den «akademiske» Undervisning krævede, komme hans videnskabelige Liv til gode. Af Modstandere havde han i denne Sag — foruden min Fader, Lektor i Filosofi, som dog af Helbredshensyn næppe kunde tage megen Del i denne Drøftelse — Lektor Peder Hjort, som hans Disciple ville mindes som en af Skolens og Akademiets ypperligste Lærere. Der udbrød mellem ham og Steenstrup en bitter Strid, der ogsaa fik sit Udtryk i Bladlitteraturen. Reformen blev gennemført, men Konsekvensen udeblev ikke. Nu var det let at føre Beviset for, at det var urimeligt at underholde et temmelig stort Antal af Lærere, selv om disse talte flere særdeles gode Navne, til at undervise et Antal Tilhørere, der i visse Semestre kunde synke ned til fire. Det reformerende for ikke at sige revolutionære Aar 1848—49 gjorde Ende paa «Akademiets» Liv, medens Skolen og Opdragelsesanstalten kom til at bestaa, med en kun lidet forandret Læreplan forresten, da «Sorø Akademis Ide» i Virkeligheden blev Grundtrækket i samtlige vore lærde Skolers Arbejdsplan. Denne «Akademiets» Ophevelse har vistnok været en Sorg for dets Venner og Elever, ikke alene for dem, der haabede paa «en Højskole i Soer».

Iøvrigt var Steenstrups Virksomhed i Sorø af Betydning ikke alene for Nydannelsen af dets naturhistoriske Samling, der vel endnu bærer Palmen mellem alle Skolesamlinger i vort Land, men fremfor alt ved de mærkelige zoologiske Arbejder af Steen-

strup, som fremkom i denne Periode i Akademiets Programmer, nemlig det epokegørende Skrift om Generationsvexelen i Dyre- riget og dets Efterfølger om Hermafroditismen i samme. Det førstnævnte Skrift: «Om Forplantning og Udvikling gjennem vxlende Generationsrækker, en særegen Form for Opfostringen i de lavere Dyreklasser» (1842), er altfor bekendt (i al Fald i sin tyske eller engelske Oversættelse) over hele den videnskabelige Verden til at kræve nogen Forklaring af dets Indhold her. Intet andet Skrift har som dette grundet Steenstrups Anseelse og udbredt hans Berømmelse. Det godtgjorde og udviklede med Klarhed og Anskuelighed, at der for mange lavere Dyr galdt en ny almindelig Naturlov, at den sædvanlige sexuelle Forplantning ikke var eneraadende, men stadig afløstes af en agam eller kønsløs Formering, uden Befrugtning ved et hanligt Køn- stof, i flere eller færre Generationer, hvorefter saa igen fulgte en sig paa sædvanlig kønslig Maade forplantende Generation i stadigt alternerende Rækkefølge, noget, hvorpaa man hidtil kun havde haft ét utvetydigt og rigtig forstaaet Exempel (Salperne) for- uden dem, der først ved den nye Theori kunde blive Genstand for fuld Forstaaelse. En mindre væsentlig, men mere iøjnefaldende Side af Sagen var, at i mange Tilfælde disse Generationer, de kønnede og de agame eller Ammegenerationerne, vare saa for- skellige i Bygning, at de ofte vare blevne henviste til forskellige Dyreklasser. Om man kalder dette Forhold Metagenesis, Gene- ratio alternans eller i visse Tilfælde Pædogensis, forandrer ikke Sagen. Det er ret paafaldende, at en saa overraskende Theori fremtraadte saa fuldfærdig, at der i den siden forløbne Tid har været meget lidt at føje til den, uagtet saa mange lavere Dyr. Udvikling er bleven studeret siden den Tid. «Parthenogenesisen», for saa vidt den kan henregnes til Metagenesen, hvad den i al Fald delvis kan, er det betydningsfuldeste Led, som er bleven føjet til denne Lære, som derfor endnu kan doceres i alt væ- sentligt i sin oprindelige Skikkelse efter over et halvt Aarhun- dreds Forløb. Een Gang nødtes Steenstrup dog til at komme

tilbage til denne Sag, da den ældre v. Beneden — jeg tror egentlig ved en Misforstaaelse — kom til at forgribe sig paa Steenstrups Theori og derved fremkaldte en alvorlig Indsigelse eller «Reklamation», som man vil finde trykt i vor Oversigt (1853). Det vilde føre mig for vidt at tale om Metagenesens Betydning i vor Søstervidenskab, Botaniken, i hvilken jeg heller ikke tror, at Steenstrups Opfattelse af Planteindividet ret har slaet Rod; men selv om der ses bort herfra, vide vi jo alle, at Begrebet Generationsskifte ogsaa har sin Berettigelse i Plantelæren. — Mindre Held, skønt det paa en Maade var en Fortsættelse af Programmet fra 1842, havde Steenstrup med de efterfølgende «Undersøgelser over Hermafroditismens Tilværelse i Naturen» (1845; ogsaa oversat paa Tysk). Om man end nok saa meget maatte anerkende Forfatterens Skarpsindighed og skarpe Logik, der ganske naturligt maatte føre ham til alvorligt at betvivle den almindeligt, men ofte uden videre Grund, saa at sige a priori antagne Tvekönnethed eller Hermafroditisme hos mange lavere Dyr, og selv om man erkendte, at denne formentlige Vranglære ved Steenstrups Skrift af 1845 fik et Stød, som den aldrig vil forvinde, derved at det fjernede en Mængde uægte Hermafroditer, saa gik Forskernes samstemmende Resultater ud paa, at Hermafroditisme virkelig finder Sted hos flere betydelige Afdelinger af lavere Dyr (Ikter, Iglar, Bændelorme, Fladorme, visse Snegle, Lepader og Balaner o. s. v.) for ikke at tale om enkelte Repræsentanter for den i andre Klasser, ja selv i Fiskeklassen. Vel tror jeg, at det er lige saa umuligt nu som den Gang at give en rationel Forklaring for denne Hermafroditismens Optræden eller ikke-Optræden i større eller mindre Afdelinger af det zoologiske System, og jeg anser det for en meget rigtig Tanke af en nyere Zoolog, at det er aldeles uden Grund, at man saa ofte har udgivet den for at være den naturligste Sag af Verden hos lavere, mere primitive Dyreformer, hvorimod han hævder, at den evolutionistisk set ikke er et primitivt Fænomen, men, hvad man nu kalder «en senere Erhvervelse».

Som end videre hørende ind under Steenstrups soranske Virksomhed maa jeg henpege til hans Opdagelse, at vore almindelige brune Frøer (*Rana temporaria*) i Virkeligheden vare to Arter, som han foreløbig benævnedes *Rana oxyrrhinus* og *Rana platyrrhinus*. Spørgsmaalet, som først er behandlet i vor Oversigt (1846), kan synes mindre betydeligt, men har dog sin Betydning i og for sig og har haft sin Indflydelse paa Studiet af Paddernes Dyreklasse. Iøvrigt havde Steenstrup ogsaa senere Anledning til at vende tilbage til dette Æmne. Hans Udtalelser derom findes i «den naturhistoriske Forening»s «Videnskabelige Meddelelser» (1869).

Allerede i 1842 var Steenstrup bleven valgt til Medlem af Videnskabernes Selskabs saakaldte fysiske Klasse. Om Efteraaret 1845 døde Zoologiens Repræsentant ved Universitetet, Etatsraad Reinhardt; Steenstrup blev udnævnt til hans Efterfølger og tiltraadte denne Plads i Foraaret 1846. Hvis der var andre, ældre Zoologer, som mente eller mentes at have kunnet gøre Krav paa denne vigtige Stilling, er det i al Fald vist, at ingen anden Ansøgning derom indkom til Styrelsen, en Konkurrence fandt ikke Sted af nogen Art, Steenstrup maatte betragtes som «selvskreven» til denne Plads. At Steenstrup blev valgt til Medlem af Bestyrelsen for «den naturhistoriske Forening», i hvilken han virkede i mange Aar, særligt som Leder af dens videnskabelige Liv, dens Diskussioner o. s. v., var ikke mindre selvfølgeligt. At Steenstrups Virksomhed maatte faa en vis flersidig Karakter, var saaledes paa Forhaand givet og stemte godt med hans forudgaaende Udvikling, hans Natur og Tilbøjelighed. At hans Virksomhed som Medlem af Videnskabernes Selskab var betydelig, vil være Medlemmerne bekendt; efter Forchhammers Død blev han (1866) valgt til dets Sekretær, en Plads, der efter den Praxis, der havde udviklet sig, og efter vor daqværende Præsidents Udsagn var af ikke mindre Vigtighed for Selskabet end selve Præsidentens. Steenstrup udfoldede her en betydelig Virksomhed i Henseende til Sekretariatets

Organisation; den optog derfor ogsaa hans Tid og Kræfter i en overordentlig for ikke at sige alt for stor Grad. En betydningsfuld Hjælp har han sikkert ogsaa ydet ved de Overvejelser, der gik forud for Oprettelsen af det for vort Selskab indirekte saa betydningsfulde Carlsbergfond, ved hvis Statutdannelse Steenstrup og Barfoed hørte til Stifteren J. C. Jacobsens væsentligste Raadgivere. At Steenstrup i 1878 trak sig tilbage fra Sekretariatet, var vistnok i Erkendelse af, at denne Post i den Grad lagde Beslag paa hans Tid og Kræfter, at det blev ham umuligt at pleje den videnskabelige Virksomhed ved det zoologiske Museum i den Grad, som Forholdene krævede det. Da Selskabets Præsidium senere blev ledigt ved Madvigs Død, faldt Valget til denne fremragende Post paa Steenstrup, men han frasagde sig denne Ærespost, ligesom han allerede tidligere flere Gange havde frasagt sig Valget til Universitetets Rektor i Erkendelse af, at det var hans Opgave at samle sine Kræfter om sin videnskabelige Virksomhed som Lærer og som Forfatter. At Steenstrup blev Medlem af og Formand for Selskabets meteorologiske Komité, har ogsaa medført meget Arbejde for ham. I mine Tanker staar hans Indtrædelse i denne Komité i nær Forbindelse med den Interesse og Opmærksomhed for meteorologiske Fænomener, som hans Færden i den friske Natur og hans Rejser paa Island og Færøerne — til hvilket sidste Ørige han allerede, som Lektor i Sorø, ledsagede Kronprins Frederik — havde fremkaldt.

At Steenstrup tidligt (1850?) var bleven indbudt til at modtage Ansættelse som Professor i Zoologi ved Universitetet i Prag, har vistnok glædet ham, især hvis det indtraf samtidigt med mindre opmuntrende Begivenheder her hjemme, og det maa have fristet ham stærkt, da det gav Udsigt til et friere og virksommere videnskabeligt Liv. Det Vederlag, han fik for sin Resignation, var, at den hvilende Plads for en Assistent ved Universitetets zoologiske Museum blev genoprettet og besat for at skaffe ham nogen haandgaaende Hjælp i hans Gerning.

Da jeg hørte til Steenstrups første Elever ved hans Forelæsninger over almindelig Zoologi for Medicinere, Naturhistorikere og Polyteknikere — med Professoratet fulgte dengang nemlig Læreren i Zoologi ved den Polytekniske Læreanstalt, der først senere blev skilt derfra og overtoges af den yngre Reinhardt — kan jeg afgive mit personlige Vidnesbyrd om den Betydning, som Steenstrups Lærervirksomhed ved disse Anstalter havde for hans Elever. Vi betragtede den som betydningsfuldere end nogen anden, der blev os til Del. Hans Foredrag, om end ikke just formfuldendt, var i høj Grad lærerigt, beaandet og vækkende. Der er nu ikke mange, der kunne mindes Steenstrups Professorvirksomhed i disse første Aar, men der er flere, ogsaa i dette Selskab, der ville mindes den fra en noget senere Tid; de ville vistnok særlig mindes den pædagogiske Retning i hans Examinatorier, den Øvelse i skarp Tænkning og finere Sondring mellem naturhistoriske Problemer, som han gennemførte, og hvorved den af ham docerede Zoologi fik særlig Betydning for Medicinernes propædeutiske Uddannelse. Offentlig Paaskønnelse fik Steenstrups Virksomhed ved flere Lejligheder, som da han fejredes med en Aftenfest i Anledning af hans 25aarige Professor-Jubilæum i November 1870 af en større Kreds af Kolleger, ældre og yngre Videnskabsmænd o. s. v., og da en lignende Kreds stiftede det til hans Mindelse og til Fremme for de af ham dyrkede naturhistoriske og kulturhistoriske Fag, bestemte, saakaldte «Japetus Steenstrups Legat», der fik sine Statuter konfirmerede 1879 og traadte i Virksomhed under en Bestyrelse, hvoraf Steenstrup selv var Medlem, og hvori hans Søn efter Statuterne nu er indtraadt; og endelig ved det smukke Album med en Samling Portrætter af tidligere Elever, som en Deputation af Naturforskere og Læger med Prof. Krabbe som Ordfører overrakte Steenstrup i Juni 1879 paa Universitetets Jubilæumsdag, en Opmærksomhed, som vistnok blev særdeles vurderet; thi fremfor alt satte Steenstrup Pris paa og levede for Udøvelsen af sin Lærervirksomhed. En

lignende Følelse fik sit Udtryk i den smukt udstyrede Adresse fra 550 Læger, som overrakte ham paa hans 80aarige Fødselsdag. At talrige og høje Ordener og Udmærkelsestegn, udenlandske saavel som indenlandske, ere blevne ham tildelte, er mindre væsentligt i en berømt Videnskabsmands Liv, end at de videnskabelige Selskaber og Akademier, der hædrede sig selv og ham ved at vælge ham til Medlem, ere saa talrige, at jeg giver Afkald paa at opregne dem her; de strække sig fra vort Norden til Rom, Bukarest, Batavia, Philadelphia og Boston. Til Æresdoktor i Filosofien og Medicinen kreeredes han af Universitetet i Lund 1868. Vil man regne det til en Zoologs Æresbevisninger, at Dyreslægter komme til at bære hans Navn, kan jeg nævne *Steenstrupia Forbes*, en Meduse, som Steenstrup iagttog paa Island og beskrev i Skriftet om Generationsskiftet, og de to Cephalopodslægter *Steenstrupiolla Pfeffer* og *Japetella Hoyle*.

Særligt karakteristisk for Steenstrup var det, at han ikke alene var Zoolog og paa mangfoldige Punkter af denne Videnskab kunde optræde som Specialist, naar det krævedes, men ogsaa var en i Mineralogi og Geologi saavel som i Botaniken kyndig Mand, hvis Medvirkning derfor krævedes ved mange Lejligheder, ikke mindst ved Universitetets naturhistoriske Disputatser. Han havde i sin Tid tænkt paa at udgive sine Oppositioner som et samlet Hefte; det vilde have haft sin store Interesse som et Vidnesbyrd om hans Indflydelse paa Tidens videnskabelige Liv; men denne Tanke blev ikke realiseret.

En Side af Steenstrups mere almindelige Virksomhed bør endnu berøres; de første Aar af hans Professorat medførte, som allerede nævnt, flere Reformers i vort lærde Skolevæsen og deriblandt ogsaa den, at Naturhistorien, som tidligere næsten ikke eksisterede i Skolernes Undervisningsplan, nu traadte ind i denne, rigtignok med meget beskedne Fordringer, men dog som et i Principet med de andre ligeberettiget Fag. Intet kunde være rimeligere, end at Ministeriet og Undervisningsinspektøren

benyttede den unge, virkelystne Professors Raad og Hjælp i alle denne Reforms Gennemførelse vedrørende Sager, at han maatte deltage i Kontrollen med denne Undervisning, og at Tilvejebringelsen af beskedne zoologiske Undervisningssamlinger blev lagt i Universitetsmuseets Haand og i adskillige Aar beskæftigede dets Bestyrer og de ham assisterende Personer.

Et andet vigtigt Anliggende maatte fremdeles lægge stærkt Beslag paa Steenstrups Tid og Kræfter, nemlig Foreningen af de københavnske Museer, Universitetets zoologiske og mineralogiske Museer med det kongelige naturhistoriske Museum, hvilket sidste hidtil kun for saa vidt havde staaet i Forbindelse med Universitetet, som dettes zoologiske Professor (Reinhardt) var Overinspektor for det kongelige Museum, der iøvrigt havde sin egen Direktion med umiddelbart Referat til Kongen, sine Special-Styrere (Inspektorer) o. s. v. Den Tanke laa da nær nok, om der ikke kunde spares saavel Penge som personlige Kræfter og overhovedet udrettes mere ved en Forening af disse Institutioner. Et Skridt i denne Retning var det, at det nye Kultusministerium satte Steenstrup og Forchhammer ind i det kongelige Museums Direktion. Da disse Herrer i den Anledning havde Foretræde hos Ministeren, ytrede de, at de maatte betragte dette Skridt som en Antydning af, at de skulde virke for en slig Forening, og Ministeren bemyndigede dem dertil. Sagen havde imidlertid sine Vanskeligheder. Ideen var hverken populær ved Universitetet, der ganske naturligt frygtede for byrdefulde Udgifter, eller ved det kongelige Museum, hvor Majoriteten af Inspektorer heller ikke yndede den, om end af andre Grunde. En Komité sammentraadte ved Universitetet, anbefalede Tanken og udtalte sig om dens Gennemførelsesmaade, men blev ikke støttet af Konsistorium. Først Aar derefter, da Universitetet selv ved sin Rektor bad Steenstrup om at genoptage Sagen, som han havde opgivet som umulig, opnaede man en af Universitetet anbefalet Indstilling, der med nogen Modifikation blev af Ministeriet forelagt Rigsdagen og fik Lovs-

kraft i 1863 tilligemed et approberet Udkast til en ny zoologisk Museumsbygning paa Universitetets Grund. Museumsloven indskrænkede Bestyrernes (Inspektorerne) Tal til to foruden Professor zoologiæ, der maatte overtage en Museumsafdeling foruden den til hans Professorat knyttede Studie- og Undervisnings-samling, hvorhos Assistentpladsen, som særlig Hjælp for Professoratet, blev bibeholdt. Denne Ordning var just ikke aldeles stemmende med Universitetets Plan, der forudsatte, at det forenede zoologiske Museum ligesom dets andre videnskabelige Institutioner skulde have vedkommende Fagprofessor til Direktør. At planlægge og opføre den nye Museumsbygning tilfaldt Arkitekten, Etatsraad Christian Hansen, der løste denne ikke lette Opgave paa en smuk og tilfredsstillende Maade; at han særligt i Henseende til dens indre Indretning blev heldigt inspireret af Steenstrup, er vistnok evident, selv om jeg ikke kan dokumentere det i det enkelte. Fremmede Zoologer, der have set den, have altid været imponerede af dens Skønhed og Hensigtsmæssighed; at det i Tidens Løb har vist sig, at den helst maatte været noget større, hvad den ikke kunde blive, var den simple Følge af Samlingens Væxt, der altid maa blive Tilfældet, naar et Museum ellers befinder sig under gunstige Livsvilkaar og bæres oppe af almindelig Anerkendelse. Som Formand (valgt af Konsistorium) i Museumsraadet var Steenstrups Stilling vanskelig nok. Men jeg skal ikke dvæle herved eller ved de pinlige Forhandlinger og Stridigheder, som denne Stilling medførte. Som hans Assistent har jeg været fortrolig nok dermed, men denne Side af Steenstrups Skæbne ønsker jeg helst ved hans Grav at overgive til Forglemmelse. Museet staar der og er ikke det ringeste Minde om ham og hans Aand. Skal jeg for mit eget Vedkommende tillade mig at fremhæve nogen Episode af Museets Historie i dette Afsnit, skulde det være den, at det lykkedes mig at udjævne en Tvist i Museumsraadet om den Westermanske Insektsamling, der truede med at føre til betænkelige Resultater.

Da jeg i 1851 var vendt tilbage til Studierne og havde tiltraadt den mig tilbudte Assistentplads, overraskede det mig, at Steenstrup imidlertid havde aabnet en ny rig Adgang for Universitetsmuseets Forøgelse og Udvikling. Han havde henvendt sig til en af vor Handelsmarines flinkeste Mænd, Kaptajn V. Hygom, der hvert Aar foretog en eller to Rejser over Atlanterhavet til Brasilien eller Vestindien o. s. v., og vundet denne skarpsynede og elskværdige Mand for at gøre Indsamlinger af de lavere Dyr, Fiske o. s. v., som han iagttog paa sine Rejser. En saadan Virksomhed var tidligere udfoldet af de store videnskabelige franske, russiske o. s. v. Expeditioner, hos os af Galathea-Expeditionen, og ved flere andre Lejligheder have vore Søfarende, være sig Søofficerer, Læger eller andre Mænd med større eller mindre naturhistorisk Dannelse, fundet Lejlighed dertil (M. Suenson, Reinhardt, Olrik o. s. v.), og Værket er blevet fortsat af andre, særligt af Skibsførerne A. F. Andréa, Corneliussen, Thomsen, Admiral Koch og flere. Det var naturligvis ikke blot pelagiske Dyr, «Plankton» i den nyere Tids Sprog, som indsamledes og opbevaredes, men ogsaa fremmede Landes og Øers Kyst- og Landdyreverden, naar Lejlighed dertil gaves. Adskilligt af dette Materiale er blevet bearbejdet og udgivet især i dette Selskabs Skrifter og oftest med Fællesbetegnelsen «Spolia Atlantica», af Steenstrup og hans Elever eller af fremmede Forskere, f. Ex. Pteropoderne af Boas, Salperne af Traustedt, visse Ormeformer af Levinsen, Delfinerne og de pelagiske Fiskes Halvforvandling af mig, Hyperinerne af Bovallius o. s. v. Til denne Række af Studier hørte ogsaa Steenstrups og mit fælles Arbejde om Snyltekrebsene, særlig det aabne Havs, hvis vigtigste Del vistnok skyldtes selve Steenstrup. De kritiske Bemærkninger om enkelte Punkter i et rivaliserende Skrift om Havets Snyltekrebs fremkaldte en Antikritik af Steenstrup om Slægterne *Silenium*, *Lesteira* og *Pegasi-mallus*. Et andet Æmne, som stod i nær Forbindelse med disse pelagiske Indsamlinger, var Steenstrups Undersøgelse af

Flyndernes Metamorfose, det ene Øjes Vandring til Hovedets modsatte Side o. s. v. Hans Undersøgelser have mødt Modsigelse, men ogsaa en delvis Anerkendelse af deres Rigtighed, og Sagen hører til dem, der sikkert ville blive tagne op til fornyet Drøftelse. Den affødte iøvrigt andre Studier over Flynderfamilien (*Zeugopterus*). Et andet Æmne af speciel Natur, som i mange Aar optog Steenstrups og min fælles Arbejdskraft, var et monografisk Arbejde over de saakaldte Klumpfiske (Slægten *Mola* eller *Orthogoriscus*), hvortil Anledningen paa den ene Side var den tilfældige Stranding af flere Exemplarer af disse mærkelige og kun ufuldkommen kendte Dyr ved vore Kyster, paa den anden Side Fundet ved vore pelagiske Indsamlinger af forskellige interessante Stadier af disse Dyrs Larveudvikling. At Materialierne til dette Arbejde have ligget saa længe i vore respektive Pulte og kun givet Anledning til en ubetydelig foreløbig Publikation, har haft sin Grund dels i, at vi manglede Exemplarer til anatomisk Undersøgelse af en herhen hørende sjælden Form, dels vel ogsaa i, at Afsnittet om Larveformerne, der nærmest paahvilede Steenstrup, ikke naaede til fuld Afslutning, skønt Sagen ogsaa i hans seneste Tider vedblivende interesserede ham. Om det nu vil lykkes at føre dette Arbejde frem for Offentligheden i en nogenlunde antagelig Skikkelse, er vel mer end tvivlsomt. Men et andet Æmne, som i en lang Periode stadig fængslede Steenstrup, var Blæksprutterne (*Cephalopoderne*), og Grunden dertil var ogsaa en flerdobbelt, først og fremmest, at denne hidtil meget forsømte Dyregruppe trængte til kritisk Bearbejdelse, og dernæst, at Skæbnen førte Steenstrup ind paa Behandlingen af Problemet om den saakaldte «Sømund». Dette gaadefulde Væsen var i 1545 (?) dreven op i vor umiddelbare Nærhed, beskuet med megen Undren og Genstand for nogle Beskrivelser og Afbildninger, som bleve meddelte de berømte Forskere Gessner, Bélon og Rondélet, i hvis Skrifter de optoges, som en i flere Aarhundreder uløst Gaade, til hvis Løsning der i Krøyers Fiskeværk blev givet en

spydig Opfordring, der næppe kunde forstaaes anderledes end som stilet til Steenstrup. Den Blanding af Kundskab og Indbildningskraft, som hørte til vor Forskers fremtrædende Evner, satte ham i Stand til at bevise, at dette «monstrum indemonstrabile» var en Kæmpe-Blæksprutte af de tiarmedes Gruppe. Paa Island havde Steenstrup tidligere samlet Efterretninger om Fund af slige vældige Blæksprutter; et nyt Fund ved Jyllands Kyst indtraadte i de samme Aar, men kom kun i meget ringe Del Videnskaben til gode; derimod fandt Hygom i Atlanterhavet en saadan Skabning drive døende omkring; det lykkedes ham naturligvis ikke at redde og bevare hele Dyret, men enkelte karakteristiske Stykker hjemførte han dog heldigvis. Steenstrup kaldte Dyret *Architeuthus*, og nu kender Videnskaben adskillige lignende Fund fra Amerikas Have, fra Atlanterhavet, Sydhavet, det japanske Hav o. s. v. En udførlig Redegørelse for disse Kæmpe-Blæksprutter var forberedt og Trykningen delvis begyndt, men er ikke udkommen; enkelte af Tavlerne have fundet Vej til andre Zoologer og deres Skrifter. I vore Oversigter, i vort Selskabs «Skrifter» og i «den naturhistoriske Forenings videnskabelige Meddelelser» har Steenstrup offentliggjort en Række «Notæ teuthologicæ» (hvortil jeg maaske endnu skal føje en hidtil utrykt, efterladt i Manuskript) samt forskellige andre Afhandlinger om det samme Æmne, der ere talende Vidnesbyrd om, hvor stærkt denne Dyreklasse trængte til denne Forskers videnskabelige Behandling. Fremmede Forskere (Hoyle, Jatta) have ogsaa søgt til vort Museum og til Steenstrup for at hente Belæring i dette Specialfag og udtalt sig med Anerkendelse om den Betydning, som dette har haft for dem. Visse Forskere, som særligt søgte at orientere sig i disse Dyrs saakaldte Evolutionshistorie, lode sig vildlede af disse Formers misforstaaede Embryologi, fordi man ikke havde vidst ret at skelne mellem de forskellige Formers Æg, men modtog den nødvendige Vejledning og Rettelse i en Artikel, som Steenstrup efter indtrængende Opfordringer offentliggjorde i det tyske Tidsskrift «Biologisches

Centralblatt» samt i den naturhistoriske Forenings Aarskrift. Men det vigtigste Element, som Steenstrup indførte i denne Del af Malakologien, var dog den Afhandling i vore Skrifter (1874), hvori han meddelte sin Opdagelse af, at der hos de fleste Arters Hanner fandtes en tilsyneladende abnorm Udvikling af visse Arme eller Armpar, der maatte tydes som til en vis Grad analoge med de saakaldte «Hektokotylere», disse saa ofte mistydede Organer hos de pelagiske Oktopoders Hanner. Hidtil vare disse af Steenstrup saakaldte «hektokotylerede» Arme stadigt blevne oversete eller lidet paaagtede, miskendte som Uregelmæssigheder o. s. v., og Steenstrup paaviste yderligere, trods al Modsigelse, at deres forskellige Stilling og Uddannelse havde systematisk Betydning for Cephalopodformernes Erkendelse.

En Række af mindre zoologiske Afhandlinger, der have særlig Interesse ved at oplyse nye eller kun lidet kendte Dyreformer, have efterhaanden set Lyset fra Steenstrups Haand. Saaledes Afhandlingen om *Rhizochilus antipathum* (en ny Snegleslægt, der lever fastklæbet paa Sortkoral-Buskene) (1850); om en ny Slægt af Cirripeder (*Xenobalanus globicipitis*), der lever fæstet paa Grindehvalen og ligner Lepaderne i Udseende, men hører til Balanerne (1852); om Gmelins *Sabella marsupialis*, der viste sig at være en ny Slægt af Aktiniernes Gruppe (1856); om *Philichthys xiphice*, en Snylter i Sværdfiskens Slimhindekanaler (1861 og 1862); om Slimaalens (*Myxine glutinosa*) hornagtige Æghylstre (1863); om Gællegitteret hos Brugden (*Selachus maximus*), der hidtil havde trodset Erkendelsen; om de paa Baglivet af Krabber og Krebs snyltende Dyreformer, *Pachybdella* og *Peltogaster*, der vistes at være parasitiske Krebsdyr (1854) o. s. v. Andre lignende Bidrag (om Krebsenes Skalskifte, Paa-visningen af Fiskeslægten *Pegasus*'s Slægtskab med Panserulkene o. s. v.) have desværre ikke set Lyset. Hans Undersøgelser over Brachionopoderne (Terebratlerne), der hidtil havde faaet deres Plads i Systemet under Muslingerne, men i hvilke Steenstrup erkendte Dyreformer, der snarest maatte være at henføre

til Ormenes Formrække, fik først almindelig Anerkendelse i Videnskaben, da Morse havde taget Ordet for denne Opfattelses Gyldighed. I nær Forbindelse dermed stod Steenstrups Opfattelse af de palæozoiske Koralforme, især de med Laag forsynede Cyathophyller, hvis Plads blandt Koraldyrene Steenstrup bestred, medens han hævdede deres Slægtskab med Serpuler, Terabratler samt andre uddøde Dyreformer af omtvistet Plads i Systemet. Denne Steenstrups Anskuelse er især bleven bestridt af vort Medlem Lindström, der vistnok er en af de grundigste Kendere af de nævnte «Urkoraller», men Spørgsmaalet venter vel endnu paa sin endelige Afgørelse.

Men det Æmne, som maaske stadigst fængslede Steenstrup, fra Begyndelsen af hans Virksomhed og næsten til hans Død, var Studiet af Tørvemoserne og den i dem skjulte Del af vor Jords Historie. Der var næppe noget Aar, i hvilket han ikke besøgte flere eller færre Moser og syslede med deres Problemer. Det var en naturlig Fortsættelse af hans første Ungdomsbedrift. Selv efter at han var fratraadt Professoratet, svækket i legemlig Henseende ved et ulykkeligt Fald, paatog han sig oftere Expeditioner til Moserne for at lede Udgravningen af værdifulde Dyrelevninger. Opgaven var især at bestemme Tiden for Pattedyrenes Optræden i Forhold til de forskellige Vegetationsperioder. Jeg skal henvise til forskellige Afhandlinger om herhen hørende og beslægtede Æmner i vore Oversigter for 1852, 1855, 1861, 1870 og 1880. En samlet Fremstilling af Tørvemosernes Bidrag til Kundskab om Landets forhistoriske Kultur foretog Steenstrup for Landmandsforsamlingens Medlemmer 1869; det er udgivet to Gange senere ved «Udvalget for Folkeoplysningens Fremme», senest, forøget med Tillægsanmærkninger, i 1888. En vigtig Forøgelse fik disse Studier ved Nathorst's Studier og ved hans Opdagelse af vore og de skaanske Tørvemosers Bundlag med deres efterladte Levninger af den allerældste polare eller arktiske Vegetation. At Steenstrup

fulgte og tildels deltog i disse Studier med varm Interesse, er en Selvfølge, og han gav selv yderligere Bidrag til Kundskab om denne Flora.

Et beslægtet og ikke mindre vigtigt Æmne tilbød sig allerede i Begyndelsen af Steenstrups Universitetsvirksomhed, da han gjorde den Opdagelse, at visse Dannelser ved vore Kyster, som man havde opfattet som hævede Skalbunker af Muslinger og Snegle, ved deres Indhold af Skaller af disse spiselige Bløddyr, blandede med Ben og Tænder af spiste Pattedyr, Fugle og Fiske o. s. v., røbede sig at være frembragte af Mennesker, af vore Urindvaanere, nemlig som Efterladenskaber efter deres Maaltider. Hvor ny og mærkelig denne Opdagelse var, fik vi Samtidig en Forestilling om ved at være Vidne til den Tvivl, hvormed den til en Tid modtoges baade af Zoologer og Arkæologer. Steenstrup gav disse Affaldsdynger Navn af «Køkkenmøddinger» — et Udtryk, der er gaaet uforandret over i flere Sprog («Kitchen-middens» o. s. v.) og sigter til Analogien med de Dannelser, som man paa Landet betegner med samme Ord til Forskel fra Staldmøddingerne. Videnskabernes Selskab oprettede som bekendt en Komité af en Geolog (Forchhammer) og en Arkæolog (Worsaae) tilligemed Steenstrup til dette Æmnets yderligere Undersøgelse og Drøftelse. Dens Resultater foreligge i de til Selskabet afgivne Beretninger for Aarene 1851—54. Men den udførligere Afhandling om dette Æmne, der iøvrigt gav Anledning til en længere Strid mellem Worsaae og Steenstrup om visse Sider af dette Fænomens rette Forstaaelse (se Oversigterne for 1859—61), fulgte ikke, naar man ikke hertil vil regne Steenstrups Universitetsprogram af 1862: «Et Blik paa Natur- og Oldforskningens Forstudier, til Besvarelsen af Spørgsmaalet om Menneskeslægtens tidligste Opræden i Europa». Yderligere Bidrag til dette store Spørgsmaal, hvis Besvarelse har affødt en Mængde analoge Undersøgelser snart sagt i alle Lande og derved faaet en stor indirekte Betydning for mange Folkeætters Urhistorie, findes i vore Oversigter for 1855, i

«Bulletin du Congrès international d'archéologie préhistorique à Copenhague en 1869» («Sur les Køkkenmøddings de l'âge de la pierre et sur la faune et la flore préhistorique de Danemark») og i «Rapport du Congrès des Sciences d'Anthropologie et d'Archéologie préhistorique, à Bruxelles 1872» («Comparaison entre les ossements des Køkkenmøddings du Danemark, du Groenland et de la Laponie») samt i Skriftet: «Kjökkenmøddinger, eine gedrängte Darstellung dieser Monumente sehr alter Kulturstadien», trykt i Ersch und Grubers «Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste» (1884) (ogsaa udkommet som særligt Skrift 1886). Forskellige andre Afhandlinger slutte sig hertil, f. Ex. «Beretning om nogle vigtige Resultater, der menes vundne ved de senere Aars Udgravninger i de franske Knoglehuler» (1866) og Steenstrups berømte Afhandling om Gejrfuglens, den store vingeløse Alks Historie, særlig dens Udryddelsehistorie, i Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening 1855 (ogsaa oversat i andre Sprog, f. Ex. af v. Baër). Et nærbeslægtet Æmne, om Benbreccierne ved Adriaterhavet og Middelhavet, meddelt i et Brev til Professor C. Sundewall, belærer os om de vigtige Resultater af en af Steenstrups Undersøgelserrejser i 1859. Endnu bør nævnes, at Steenstrup trods hans før omtalte Svaghed, deltog med mærkværdig Energi i hans Kollega Johnstrups geologiske Undersøgelserrejser i Vendsyssel. Af «Nature» og «The Zoologist» har jeg set, at Steenstrup i 1866 i Forening med Lubbock meddelte til det ethnologiske Selskab i London en Afhandling om de nyopdagede Flintredskaber fra Persigny-le-Grand. Selv havde han paa en Rejse i Frankrig erhvervet sig Kundskab om Flintestenens industrielle Behandling. Hans «Indlæg fra Danmarks Side» til «Istidens Gang i Norden, navnlig dens Udgang og Forsvinden» (1892), trykt 1896, betragter jeg som Steenstrups Afskedsord til Nordens Geologer. Hans lille Artikel: «Sur l'emploi du fer météorique par les Eskimos du Groenland», optaget i Brys-

selerkongressens Beretning af 1872, kan ogsaa nærmest nævnes her paa dette Sted, og fjern er heller ikke Forbindelsen med hans Skrift: «Mammuthjægerstationen ved Prædmost i det østerrigske Kronland Mähren» (ogsaa publiceret paa tysk), efter et Besøg der i Juni—Juli 1888, et Skrift, der, som saa mange andre af Steenstrups, polemiserede stærkt mod Opfattelser, der havde begyndt at brede sig i Anthropologien og Arkæologien.

Det historiske Moment i flere af Steenstrups i det foregaaende omtalte Afhandlinger, f. Ex. om Sømunken og Gejrfuglen, kommer mere aabenlyst frem i andre af Steenstrups Skrifter, f. Ex. «Om Havgjerdingerne», «Om Limfjordens Forbindelse med Vesterhavet i det 11te Aarhundrede», optaget i Brickas Afhandling i «Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie for 1868» og udkommet som særegt Skrift («Harald Haardraades Tog til Limfjorden»), «Ottars Beretning til Kong Alfred om hans Rejser i Nordhavet», o. s. v., endelig «Zeni'ernes Rejser i Norden, en kritisk Fremstilling af det sidste Tiaars vigtige Bidrag til Forstaaelse af Venetianerne Zeni's Ophold i Norden fra 1391 til 1405» (Foredrag i det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1881—82). I alle disse Skrifter er der en naturvidenskabelig Kærne, der har ledet Steenstrup ind paa Undersøgelsen og Drøftelsen af disse forskellige Forhold, men om jeg end tør stille mig som mer eller mindre sagkyndig lige over for hans rent naturhistoriske Skrifter, er det dog en Selvfølge, at jeg som usagkyndig maa forholde mig mere tilbageholdent overfor disse væsentlig historiske Arbejder. End mere gælder dette om de arkæologiske Arbejder, hvorpaa Steenstrup i den sidste Periode af sit Liv (ved Siden af Syslen med zoologiske Æmner, Blæksprutterne f. Ex.), øvede sin Skarpsindighed, «Yak-Lungta Brakteaterne» og «Det store Sølvfund ved Gundestrup i Jylland i 1891». At Steenstrups Foredrag her i Selskabet om de saakaldte «Hällristningar», hvortil han havde forberedt sig ved Rejser i Bohuslän, der maatte være besværlige nok for en Mand med hans senere Alders legemlige Skrøbelighed, ikke er bleven nedskrevet

saaledes, at det har kunnet overgives Offentligheden, hvad dog forhaabentlig endnu vil kunne ske, er særlig beklageligt paa Grund af dets Indholds Sammenhæng med de andre af Steenstrup behandlede arkæologiske Æmner, i hvilke alle der, ligesom i de mere historiske, er en naturvidenskabelig Kærne, der motiverer, at Steenstrup ofrede dem saa meget af sin kostbare Tid. Jeg kan kun udtale min personlige Tro paa min store Mesters Skarpsindighed og Kundskabsfylde og maa overlade den endelige Dom over hans Stræben og Virksomhed i denne Retning til Fremtiden.

Et Mindeord om Japetus Steenstrup bør endnu omtale enkelte andre Sider af hans Liv og Virksomhed. Af de skandinaviske Naturforsker møder var Steenstrup et stadigt og virksomt Medlem, ofte tillige af deres Bestyrelse. Blandt de Æmner, han ved disse Lejligheder har behandlet, bør jeg minde om Reglerne for den videnskabelige Navngivning i Zoologien og Botaniken. Han har fremdeles deltaget i arkæologiske og beslægtede Kongresser i København, Belgien, Bologna o. a. St. og f. Ex. i et af British Associations Møder. Foruden de allerede omtalte Rejser til Island og Færøerne have de Rejser især haft Betydning for ham, som han har foretaget til England, Frankrig (Nord- og Syd-) og Schweiz, Norditalien, Bøhmen, Sachsen o. s. v., hvor han dels har studeret forskellige Naturforhold, dels knyttet og opfrisket videnskabelige Forbindelser; hans Korrespondance med fremmede Lærde var meget betydelig, og hvis jeg kunde forelægge den, vilde jeg paa flere Punkter kunne vise, hvorledes den har retledet den videnskabelige Udvikling i Tilfælde, hvor denne truede med at tage en mindre heldig Retning. Ogsaa andre af hans Elever ville mindes, hvor lærerige tilfældige Samtaler med ham have været for os selv i senere Perioder af hans Liv.

Efter en lang Embedsvirksomhed nedlagde Steenstrup i 1885 Professoratet ikke mindst til Sorg for mig, der allerbedst vidste, hvor meget Universitetet vilde savne ham, og som frygtede,

at Opgivelsen af hans vante Arbejde skulde gøre Fortsættelsen af hans videnskabelige Arbejde vanskelig; men Skæbnen var ham dog saa blid, at han efter at have nedlagt sin offentlige Tjeneste kunde hengive sig til de Studier udenfor Zoologien, som vare ham de kæreste, og føre til Ende meget, der laa ham særdeles paa Hjerte. Jeg slutter hans Livsskildring med at udtale, at hans Tab er føleligt ikke alene for hans Venner og Landsmænd, der satte Pris paa hans fremragende Begavelse, men ogsaa for hans og Videnskabens Venner hele Verden over, særligt for Videnskabernes Selskab, til hvis virksomste og mest fremragende Medlemmer han hørte. Jeg bør nævne tilsidst, at hans Hustru døde 1888. Flere Børn vare døde som smaa, og 4 Aar før sin Død mistede han Datteren Marie, der i hans Svaghedsaar havde været hans trofaste Hjælperke og Ledsagerinde; han efterlader sig kun en Datter, Sophie, og Sønnen, vort Medlem, Dr. jur., Professor Rostgardianus Johannes Steenstrup.